

Nr 5

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av motioner om utvärdering av anordningen fritt valt arbete på grundskolans högstadium m. m.

Motionerna

1974:750 av fröken Hörlén m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utvärdering av fritt valt arbete på grundskolans högstadium,

1974:1405 av herr Wennerfors (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att fritt valt arbete på grundskolans högstadium blir föremål för en utvärdering,
2. att ett införande av fritt valt arbete på grundskolans mellanstadium utreds.

Läroplan för grundskolan m. m.

Enligt 5 kap. 9 § skolstadgan (1971:235, ändrad senast 1973:678) skall – med vissa undantag – elev på grundskolans högstadium delta i fritt valt arbete vid sidan av undervisningen i ämnen.

I fråga om syfte och förutsättningar för fritt valt arbete har i läroplan för grundskolan (Lgr 69) angivits följande:

Fritt valt arbete ingår som ett led i skolans åtgärder för att främja elevernas personlighetsutveckling och för att medverka till ökad trivsel och goda arbetsförhållanden i skolan. Verksamheten bör på ett konkret sätt bidra till att elevernas fritid får ett utvecklande och värdefullt innehåll och till att föra dem in i närsamhällets kulturaktiviteter. Den bör sålunda kunna stimulera eleverna till sådana former av fritidsverksamhet som exempelvis friluftsliv, idrott och gymnastik, sång och musik, teckning och målning, slöjd och annat manuellt arbete samt fri hobbyverksamhet av annat värdefullt slag. Den bör vidare kunna föra dem i kontakt med förenings- och bildningsverksamhet utom skolan och stimulera dem till aktivitet och engagemang i samhälleligt och ideellt arbete.

Skolstyrelsen har att efter samråd med eleverna och skolans personal tillse att denna inriktning förverkligas. I samband därmed blir särskilt förankringen i elevernas önskemål och slutliga val av stor betydelse. Inför valsituationerna bör eleverna få framföra sina önskemål om önskade aktiviteter och också erhålla kännedom om tillgängliga resurser för undervisningen i fråga. Därefter bör de få delta i överläggningar om nödvändig anpassning av de uttalade önskemålen till de givna realiteterna. Detta bör exempelvis ge anledning till konkreta samtal och beslut i fråga om antal aktiviteter, gruppernas storlek, behovet av handledning och anknytningar till fritids- och studieverksamhet utom skolan. Dessa

överläggningar bör i regel äga rum under senare delen av vårterminen före vederbörande verksamhetsår.

Det fritt valda arbetet får inte användas för att utöka den tid som i timplanen anslås till obligatoriska ämnen eller tillvalsämnena. Dock får det fritt valda arbetet utnyttjas för modersmålsundervisning i minoritetsspråk. Betyg får ej ges i fritt valt arbete.

För fritt valt arbete disponeras resurser som motsvarar fyra veckotimmar för lärare i varje klass. Dessa resurser får användas för insatser av lärare eller annan personal eller för andra insatser i samband med verksamheten.

Utskottet

Den på grundskolans högstadium förekommande anordningen fritt valt arbete syftar till att ge eleverna möjlighet att inom skolans ram – vid sidan av arbetet i obligatoriska ämnen och tillvalsämnena – ytterligare odla sina intressen i samband med utvecklingsfrämjande aktiviteter. Det skall utformas så att det engagerar eleverna för verksamheten i skolan och samhället. Det fritt valda arbetet skall vidare vidga elevernas gemenskap utöver den egna klassen och årskursen (Läroplan för grundskolan – Lgr 69 – s. 219).

Verksamheten fritt valt arbete, som infördes genom den revidering av grundskolans läroplan om vilken 1968 års riksdag fattade beslut, är föremål för kontinuerlig uppföljning och utvärdering inom ramen för skolöverstyrelsens läroplansuppföljning (LUG). Den mest betydande informationskällan är i detta sammanhang skolledarenkäterna.

Inom ramen för skolledarenkäterna har försök till kartläggning gjorts av planläggning och samrådsförfarande, typer av aktiviteter, växling mellan olika aktiviteter under pågående läsår, olika kategorier av handledare, samarbete mellan olika kommunala organ samt kommunernas ekonomiska insatser för fritt valt arbete.

Vid 1973 års riksdag behandlades under höstsessionen i anledning av då väckta motionsyrkanden frågan om utvärdering av anordningen fritt valt arbete (UbU 1973:48). Eftersom skolöverstyrelsen redan startat ett uppföljningsarbete ansåg utskottet – vilken uppfattning delades av riksdagen – att ifrågasättande vid 1973 års riksdag framförda motionsyrkanden kunde avslås av riksdagen. Såvitt utskottet kunnat finna har därefter inte inträffat någon omständighet som motiverar att riksdagen nu bifaller hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande utvärdering av undervisningsformen fritt valt arbete. Dessa yrkanden i motionerna 1974:750 och 1974:1405 avstyrks därför av utskottet.

Utskottet är inte berett föreslå riksdagen att begära utredning om införande av fritt valt arbete även på grundskolans mellanstadium, varför motionen 1974:1405 avstyrks även i denna del. Utskottet vill erinra om att utredningen om skolans inre arbete (SIA) i diskussionerna om skolans arbetsdag – dess längd och tiden för omhändertagandet av eleverna –

uttryckt uppfattningen att fritt valt arbete bör ingå i fria sektorn av skoldagen.

Det förtjänar erinras om att utbildningsutskottet i det förutnämnda betänkandet 1973:48 påpekade att utskottet förväntade sig att en redovisning av erfarenheterna beträffande fritt valt arbete utan riksdagens särskilda åtgärd kommer att lämnas i samband med att Kungl. Maj:ts förslag i anledning av SIA:s utredningsarbete föreläggs riksdagen för beslut.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande utvärdering av den på grundskolans högstadium förekommande anordningen fritt valt arbete avslår motionerna 1974:750 och 1974:1405, sistnämnda motion i denna del,
2. att riksdagen beträffande utredning av frågan om fritt valt arbete på grundskolans mellanstadium avslår motionen 1974:1405 i denna del.

Stockholm den 26 februari 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herr Sundgren (s), fru Lantz (vpk) och fröken Rogestam (c).

